

bentium¹: servorum est invitare, Domini separare. « Etiam » atque etiam in dexteram atque sinistram extende. Semen enim tuum hæreditabit gentes, et civitates quæ desertæ erant, inhabitabis: » Desertæ a Deo, desertæ a Prophetis, desertæ ab Apostolis, desertæ ab Evangelio, plenæ dæmoniis. « Civitates quæ desertæ erant inhabitabis, » non est quod metuas. Prævalebis enim; nec erubescas » quod detestabilis fueris. Ergo quia insurrexerunt super » me fortes, ne erubescas: » quando contra nomen christianum leges ferebantur, quando ignominia et infamia erat esse Christianum. « Ne erubescas quod detestabilis fueris: » confusionem enim in perpetuum oblivisceris, ignominie viduitatis tuæ non eris memor. Quoniam ego sum » Dominus qui facio te, Dominus nomen est ei: et qui » eruit te, ipse Dominus Deus Israël universæ terræ vocatur². Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israël, » intende ad visitandum omnes gentes: » intende, inquam, ad visitandum omnes gentes.

XII. « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem³. » Hic plane terruit. Quem non terreat? Quis ad suam conscientiam rediens non contremiscat? Quæ etiam si sibi conscia est pietatis, mirum nisi aliquid conscia sit etiam iniquitatis. Quicumque enim peccatum facit, et iniquitatem facit⁴. « Si enim iniquitates observaveris, Domine; » Domine, quis sustinebit⁵? » Et tamen verum est, nec frustra dictum, nec vacare omnino potest aut poterit: « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. » Sed ecce misertus est Pauli, qui primo Saulus operabatur iniquitatem. Quid enim fecit boni, unde promereretur Deum? Nonne sanctos ejus ad mortem attrahebat? nonne epistolas a principibus sacerdotum ferebat, ut ubicumque

¹ Matth. xxii, 9. — ² Isaï. liiv, 1-5. — ³ Psal. lviij, 6. — ⁴ I Joan. iii, 4. — ⁵ Psal. cxxix, 3.

Christianos invenisset, ad pœnam raperet? nonne id agens, eo tendens, cædem spirans et anhelans, sicut de illo Scriptura attestatur, de cælo vocatus est voce sublimi, dejectus, erectus; excæcatus, illuminatus; occisus, vivificatus; perditus, redditus¹? Quo merito? Nihil nos dicamus, ipsum potius audiamus: « Qui prius fui, inquit, » blasphemus, et persecutor, et injuriosus, sed misericordiam consecutus sum². » Certe: « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem: » hoc duobus modis intelligi potest: sive quia omnino nulla peccata impunita relinquit Deus; sive quod est quædam iniquitas, quam qui operantur, omnino eorum Deus non miseretur. Secundum istos duos modos breviter quantum temporis sufficit, aliquid loquamur Charitati Vestræ.

XIII. Iniquitas omnis, parva magnave sit, puniatur necesse est, aut ab ipso homine pœnitente, aut a Deo vindicante. Nam et quem pœnitet, punit se ipsum. Ergo, fratres, puniamus nostra peccata, si quærimus misericordiam Dei. Non potest Deus misereri omnium operantium iniquitatem quasi blandiens peccatis, aut non eradicans peccata. Prorsus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam et illud fecisti quod impunitum esse non possit: sed a te puniatur potius, ut facias quod in illo Psalmo scriptum est: « Præveniamus faciem ejus in confessione³. » Quid est: « Præveniamus faciem ejus? » Antequam ipse attendat ut puniat, tu præveni confitendo et puni. Non ille inveniat quod puniat. Quia cum tu punis iniquitatem, facis æquitatem. Et ideo tui miserebitur Deus, quia jam te operantem æquitatem invenit Deus. Quid est, operantem æquitatem? Quia hoc in te odisti, quod et ille odit: ut incipias placere Deo, dum hoc in te punis quod displicet Deo. Nam non

¹ Act. ix, 1 et seqq. — ² I Tim. i, 13. — ³ Psal. xciv, 2.

potest impunitum relinqui peccatum : quoniam verum est : « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. »

XIV. Sed videamus jam alium modum, quo hæc sententia possit intelligi. Est quædam iniquitas, quam qui operatur, non potest fieri ut misereatur ejus Deus. Quæritis forte quænam illa sit? Ipsa defensio peccatorum. Quando quisque defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur : hoc defendit quod Deus odit. Et vide quam perverse, quam inique. Si quid boni fecerit, sibi vult imputari ; si quid mali, Deo. Nam hoc modo defendunt homines peccata ex Dei persona, quod pejus est. Quid est hoc? Nemo est qui audeat dicere : Bonum est adulterium, bonum est homicidium, bona fraus, bonum perjurium : nullus prorsus hominum. Nam qui etiam illa faciunt, clamant quando patiuntur. Omnino ergo non invenis animam tam perversam, tam extorrem a societate generis humani et a participatione communis sanguinis ex Adam, cui videatur bonum esse adulterium, sicut dixi, fraus, rapina, perjurium. Sed quomodo ea defendunt? Si Deus nolisset, non id fecissem. Quid vis faciam fato meo? Jam quæris quid sit fatum : curris ad stellas. Quæris quis fecerit et ordinaverit stellas¹ : Deus est. Ergo ad hoc peccatum tuum defendis, ut Deum accuses. Ideo excusatur reus, ut culpetur iudex. Prorsus talem iniquitatem operantium non miseretur Deus. « Non miserearis omnium » qui operantur iniquitatem. » Persequere, inquit, peccata eorum, puni, compunge, converte illos ante se, qui se ponunt post se ; et erubescant de se, ut gaudeant de te. « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. »

XV. « Convertantur ad vesperam². » Nescio quos dicit quondam operatores iniquitatis, et quondam tenebras,

¹ Gen. 1, 16. — ² Psal. LVIII, 7.

converti ad vesperam : Quid est : « ad vesperam? » Postea. Quid est : « ad vesperam? » Serius. Ante enim debuerant. antequam Christum crucifigerent, medicum agnoscere. Quare jam eo crucifixo, resurgente, in cœlum ascendente, posteaquam misit Spiritum suum sanctum ; quo repleti sunt illi qui in una domo erant, et cœperunt loqui linguis omnium gentium, expaverunt crucifixo Christum : compuncti sunt de conscientia sua, consilium salutis ab Apostolis petiverunt, audierunt : « Agite poenitentiam, et » baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi, et dimittentur vobis peccata vestra¹. » Post occisum Christum, post effusum Christi sanguinem dimittuntur peccata vestra. Ille sic voluit mori, ut sanguine suo etiam effusores ejusdem sanguinis redimeret. Fudistis sævientes, bibite confitentes. Merito « Convertantur ad vesperam : et famem patiantur ut canes. » Canes Gentes Judæi dixerunt, tanquam immundos. Nam inde et ipse Dominus, cum post eum clamaret Chananæa quædam mulier, non Judæa, ad suam filiam curandam convertere, volens ejus misericordiam ; ille omnia prævidens, omnia sciens, sed fidem ejus ostendere volens, distulit beneficium, et eam suspendit. Et quomodo distulit? « Non sum, inquit, missus, nisi ad oves quæ perierunt domus » Israël². » Israël, oves : Gentes quid? « Non est bonum, » panem filiorum mittere canibus³. » Gentes ergo canes appellavit, propter immunditiam. Quid autem illa mulier esuriens? Hoc magis non repulit : suscepit humiliter convicium, et meruit beneficium. Neque enim et convicium illud dicendum erat, quod a Domino dictum erat. Servus si aliquid tale domino dicat, convicium est. Dominus autem cum tale aliquid servo dicit, dignatio potius dici potest. « Ita, inquit, Domine. » Quid est, ita? Verum di-

¹ Act. II, 38. — ² Matth. xv, 24. — ³ Ibid. 26.

cis, prorsus verum dicis, canis ego sum. « Sed et canes, » inquit, edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum¹. » Et continuo Dominus: « O mulier, » magna est fides tua². » Jamdudum canis, modo mulier. Unde jam mulier quæ paulo ante canis? Confitendo humiliter, non repellendo quod a Domino dictum erat. Ergo Gentes canes, et ideo esurientes. Bonum est et Judæis, ut agnoscant se peccatores; et licet ad vesperam, convertantur; et famem patientur ut canes. Nam male saturatus erat ille qui dicebat: « Jejuno bis in sabbato. » Ille autem publicanus canis erat, famem patiens; et inde beneficium Domini esuriebat, qui dicebat: « Propitius esto mihi peccatori³. Convertantur ergo et illi ad vesperam, et famem patientur ut canes. » Desiderent gratiam Dei, intelligant se peccatores: fortes illi fiant infirmi, divites illi fiant pauperes, justi illi agnoscant se peccatores, leones illi canes fiant. « Convertantur ad vesperam, et famem patientur ut canes. Et circumibunt civitatem. » Quam civitatem? Mundum istum, quem quibusdam locis vocat Scriptura civitatem circumstantiæ⁴: id est, quia in omnibus gentibus undique circumfuderat mundus unam gentem Judæorum, ubi talia dicebantur, et appellabatur civitas circumstantiæ. Istam civitatem circumibunt illi jam canes facti esurientes. Quomodo circumibunt? Evangelizando. Saulus ex lupo canis factus est ad vesperam⁵, id est, sero conversus, de micis domini sui, in gratia ejus cucurrit, et circumivit civitatem.

XVI. « Ecce ipsi loquantur in ore suo, et gladius in labiis eorum⁶. » Jam ille gladius bis acutus, de quo Apostolus dicit: « Et gladium spiritus, quod est verbum

¹ Matth. xv, 27. — ² Ibid. 28. — ³ Luc. xviii, 12. — ⁴ Psal. xxx, 22, lxx, 11 et cvii, 11, juxta lxx. — ⁵ Act. ix, 1 et 20. — ⁶ Psal. lviii, 8.

» Dei¹. » Quare bis acutus? quare, nisi quia ex utroque Testamento feriens? Hoc gladio mactabantur, de quibus dicebatur Petro: « Macta, et manduca². Et gladius in labiis eorum: Quoniam quis audivit? » Loquentur in ore suo: « Quis audivit? » id est, stomachabuntur adversus pigros ad fidem. Qui paulo ante et ipsi credere volebant, tædium denon credentibus patiuntur. Et vere, fratres, contingit. Vides hominem pigrum antequam sit Christianus; clamas ad illum quotidie, vix convertitur: convertatur, et jam vult omnes esse Christianos, et miratur quia nondum sunt. Excidit illi quod ad vesperam conversus est: sed quia factus est esuriens sicut canis, habet etiam in labiis gladium; dicit: « Quis audivit? » Quid est: « Quis audivit? » Quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est³. « Quoniam quis audivit? » Non credunt Judæi; conversi sunt ad Gentes, et annuntiaverunt. Judæi non credebant: et tamen per credentes Judæos Evangelium circumibat civitatem, et dicebant: « Quoniam quis audivit? »

XVII. « Et tu, Domine, deridebis eos⁴. Quis audivit? » Omnes gentes christianæ futuræ sunt, et vos dicitis: « Quis audivit? » Quid est, « Deridebis eos? Pro nihilo » habebis omnes gentes. » Nihil ante te erit: quia facillimum erit ut credant in te omnes gentes.

XVIII. « Fortitudinem meam ad te custodiam⁵. » Illi enim fortes ideo ceciderunt, quia fortitudinem suam ad te non custodierunt: id est, illi qui super me insurrexerunt et irruerunt, de se præsumperunt. « Ego autem fortitudinem meam ad te custodiam: » quia si recedo, cado; si accedo, fortior fio. Videte enim quid est, fratres, in anima humana. Non habet ex se lumen, non habet ex se vires: totum autem quod pulchrum est in anima,

¹ Ephes. vi, 17. — ² Act. x, 13. ³ — ³ Isai. lxxi, 1, et Rom. x, 16. — ⁴ Psal. lviii, 9. — ⁵ Ibid. 10.

virtus et sapientia est : sed nec sapit sibi, nec valet sibi, nec ipsa sibi lux est, nec ipsa sibi virtus est. Est quaedam origo fonsque virtutis, est quaedam radix sapientiae, est quaedam, ut ita dicam, si et hoc dicendum est, regio incommutabilis veritatis : ab hac anima recedens tenebratur, accedens illuminatur. « Accedite ad eum, et illuminamini¹ : » quia recedendo tenebramini. Ergo « Fortitudinem meam ad te custodiam : » non a te recedam, non de me praesumam. « Fortitudinem meam ad te custodiam : » quia Deus susceptor meus es. » Ubi enim eram, et ubi sum? Unde me suscepisti? Quas iniquitates meas dimisisti? Ubi jacebam? quo erectus sum? Ergo haec meminisse debeo : quod in alio Psalmo dicitur : « Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me ; Dominus autem assumpsit me² ? » « Fortitudinem meam ad custodiam : » quia Deus susceptor meus es. »

XIX. « Deus meus, misericordia ejus praevieniet me³. » Ecce quid est, « Fortitudinem meam ad te custodiam : » De me omnino nihil praesumam. Quid enim attuli boni, ut mei misereris, et me justificares? Quid in me invenisti, nisi sola peccata? Tuum nihil aliud nisi natura quam creasti : caetera, mala mea quae delevisti. Non ego prior ad te exurrexi, sed tu ad me excitandum venisti : nam « Misericordia ejus praevieniet me. » Antequam aliquid boni ego faciam, « Misericordia ejus praevieniet me. » Quid hic respondebit infelix Pelagius?

XX. « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis⁴. » Quid ait? Quantam circa me exhibuerit misericordiam, in inimicis meis mihi demonstravit. Relictis comparet se collectus, et repulsis electus : comparet se vasis irae vas misericordiae, et videat quia ex una massa fecit Deus « Aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. » Quid

¹ Psal. xxxiii, 5. — ² Id. xxvi, 10. — ³ Id. lviii, 11. — ⁴ Ibid. 12.

est, demonstravit mihi in inimicis meis? Si enim Deus » volens ostendere iram, et demonstrare potentiam suam » attulit in multa patientia vasa irae, quae perfecta sunt in » perditionem. Et propter quid hoc? Ut notas faceret divitias suas in vasa misericordiae¹. » Si ergo vasa irae attulit, in quibus notas faceret divitias suas in vasa misericordiae; rectissime dictum est, « Misericordia ejus praevieniet me : Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis : » id est, quantam circa me habuit misericordiam, in illis mihi demonstravit circa quos non habuit. Nisi enim debitor suspendatur, minus agit gratias cui debitum relaxatur. « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis. »

XXI. De ipsis autem inimicis quid? « Ne occideris eos, nequando obliviscantur legis tuae². » Rogat pro inimicis suis, implet praecceptum. Quid est, « Ne miserearis omnium qui operantur iniquitatem³, et, Ne occideris eos, nequando obliviscantur legis tuae? » Quomodo non miseretur omnium qui operantur iniquitatem, et quomodo non occidit eos ne obliviscantur legis tuae? Sed hic de inimicis suis dixit. Quid ergo? Inimici ejus aequitatem operantur? Si qui ei inimicantur aequitatem operantur; ergo ipse iniquitatem operatur. Sed quia ipse aequitatem operatur, porro qui aequitatem operatur, profecto iniquitatem ab inimicis patitur; restat ut qui justo inimicantur, iniquitatem operentur. Unde ergo paulo superius, « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem; » et nunc de inimicis suis, « Ne occideris eos, nequando obliviscantur » legis tuae? » Non ergo miserearis eorum, ut occidas peccata eorum : Non occidas eos, quorum peccata occidis. Quid est autem occidi? Oblivisci legis Domini. Ipsa est vera mors, in profundum ire peccati : potest quidem hoc et de Judaeis intelligi. Quid de Judaeis, « Ne occideris eos,

¹ Rom. ix, 21-23. — ² Psal. lviii, 12. — ³ Ibid. 6.

» ne quando obliviscantur legis tuæ? » Istos inimicos meos ipsos qui me occiderunt, noli tu occidere. Maneat gens Judæorum : certe victa est a Romanis, certe deleta civitas eorum, non admittuntur ad civitatem suam Judæi, et tamen Judæi sunt. Nam omnes istæ provinciæ a Romanis subjugatæ sunt. Quis jam cognoscit gentes in imperio romano quæ quid erant, quando omnes Romani facti sunt, et omnes Romani dicuntur? Judæi tamen manent cum signo; nec sic victi sunt, ut a victoribus absorberentur. Non sine causa Cain ille est, qui cum fratrem occidisset posuit in eo Deus signum, ne quis eum occideret¹. Hoc est signum quod habent Judæi : tenent omnino reliquias legis suæ, circumciduntur, sabbata observant, pascha immolant, azyma comedunt. Sunt ergo Judæi, non sunt occisi, necessarii sunt credentibus Gentibus. Quare hoc? Ut demonstret nobis in inimicis nostris misericordiam suam. « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis. » In ramis superbia præcisus inserto misericordiam suam demonstrat oleastro. Ecce ubi jacent qui superbi erant, ecce ubi insertus es qui jacebas : et tu noli superbire, ne præcidi merearis. « Deus meus ne occideris, eos, ne quando » obliviscantur legis tuæ. »

XXII. « Disperge eos in virtute tua. » Jam factum est : per omnes gentes dispersi sunt Judæi, testes iniquitatis suæ et veritatis nostræ. Ipsi habent codices, de quibus prophetatus est Christus, et nos tenemus Christum. Et si quando forte aliquis Paganus dubitaverit, cum ei dixerimus prophetias de Christo, quarum evidentiam obstupescit, et admirans putaverit a nobis esse conscriptas, de codicibus Judæorum probamus, quia hoc tanto ante prædictum est. Videte quemadmodum de inimicis nostris alios confundimus inimicos. « Disperge eos in virtute tua : » tolle

¹ Gen. IV, 15.

illis virtutem, tolle illis fortitudinem eorum. « Et deduc » eos protector meus, Domine. Delicta oris eorum, ser- » monem labiorum eorum : et comprehendantur in su- » perbia sua : et ex maledicto et mendacio annuntiabun- » tur consummationes, in ira consummationis, et non » erunt¹. » Obscura sunt, et timeo ne non insinuentur bene. Jam audiendo fatigati estis : itaque si placet Charitati Vestræ, quæ restant in crastinum differamus. Adjuvabit Dominus, ut vobis debitum persolvamus : quia de illo magis quam de nobis promittimus.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM LVIII.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi.

I. HÆSTERNUS sermo protractus, debitorem me in hodiernum reliquit : quia ergo Dominus voluit, reddendi tempus advenit. Quam vero sumus nos devoti redhibitores, tam debetis vos esse avidi exactores : hoc est, ut quod ille donat, et nos reddimus, (ille enim Dominus, nos servi sumus,) sic accipiatis, ut sit fructus in auditione vestra de vita vestra. Cultus enim ager fructum non reddens, et ingratus agricolæ pro frugibus spinas afferens, non horreum, sed ignem quærit. Dominus autem Deus noster, sicut eum videtis hanc terram visitare imbribus solemnibus, ita cor nostrum verbo suo tanquam agrum suum visitare

¹ Psal. LVIII, 13, 14.

dignatur; et de corde nostro fructus quærit, quia novit et quid ibi seminet, et quantum pluat. Et quia revera nihil sine illo sumus, quia et antequam essemus, nihil eramus, et quisquis jam homo est et sine illo esse voluerit, nihil aliud quam homo peccator erit; verumque est quod hic dictum est, « Fortitudinem meam ad te custodiam¹; » quoniam quidquid possumus, nisi apud illum et ad illum servemus, precedendo amittimus: vigilare debet semper mens nostra non ab illo recedere, sed et si longe erat, magis magisque propinquare et accedere; non gressu pedum, non subvectione vehiculorum, non celeritate animalium, non elevatione pennarum, sed puritate affectuum, et probitate sanctorum morum.

II. Videamus ergo quid restat de hoc Psalmo. In hoc enim dimiseramus, cum cœpisset de inimicis suis loqui dicens Deo: « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ². » Quamvis eos inimicos suos esse dixerit, rogavit tamen Deum ne occiderentur et obliviscerentur legem ipsius, non tamen tenere legem, id est, non oblivisci legem, jam perfectio est, et quasi securitas de præmio, et nulla sollicitudo de supplicio. Sunt enim qui tenent legem memoria, et non implent vita: qui vero implent vita, non possunt non tenere memoria. Ergo qui moribus præcepta Dei facit, et quodam modo vivendo semper in corde suo ne deleatur agit quod tenet, vivendoque se commemorat quid ei in corde scriptum sit de lege Dei, ipse fructuose tenet legem Dei, ipse non inimicus deputabitur. Nam ecce inimici Judæi, quos videtur significare Psalmus iste, legem Dei tenent, et ideo de illis dictum est: « Ne occideris eos, nequando » obliviscantur legis tuæ: » ut gens Judæorum maneret, et ea manente cresceret multitudo Christianorum. Per omnes gentes manent certe, et Judæi sunt, nec destite-

¹ Psal. LVIII, 10. — ² Ibid. 12.

runt esse quod erant: id est, gens ista non ita cessit in jura Romanorum, ut amiserit formam Judæorum; sed subdita Romanis est, ut etiam leges suas teneat, quæ leges sunt Dei. Sed quid in illis factum est? » Decimatis mentham et » cuminum, et reliquistis quæ graviora sunt Legis misericordiam et iudicium; liquantes culicem, camelum » autem glutientes¹. » Hoc eis Dominus dicit. Et revera ita sunt; tenent Legem, tenent Prophetas; legunt omnia, cantant omnia: lucem Prophetarum non ibi vident, qui est Christus Jesus. Non solum eum nunc non vident, cum sedet in cœlo: sed nec tunc viderunt, quando inter illos humilis ambulabat, et facti sunt rei fundendo sanguinem ipsius; sed non omnes. Hoc et hodie commendamus Charitati Vestræ. Non omnes: quia multi eorum conversi ad eum quem occiderunt, et in eum credendo, veniam et de effuso ipsius sanguine meruerunt; exemplumque præbuerunt hominibus quam non debeant diffidere dimitti sibi qualecumque peccatum, quando et interfectio Christi dimissa est confitentibus. Inde ergo dictum est, « Quia » Deus susceptor meus es; Deus meus, misericordia ejus » præveniet me: » hoc est, ante omnia merita mea bona prævenit me misericordia ipsius: etsi nihil in me boni invenerit, ipse me facit bonum, et ipse justificat conversum, et ipse admonet ut convertatur aversus. « Deus meus » inquit iterum, demonstravit mihi in inimicis meis: » id est, quantum me diligit, quantumque mihi largiatur de bonitate sua, ex comparatione inimicorum meorum mihi ostendit; quia cum sint ex una massa vasa iræ et vasa misericordiæ², per vasa iræ discunt vasa misericordiæ quantum illis Deus largiatur boni. Et deinde, « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ: » hoc dictum est de Judæis. Sed quid illis facies? » Disperge eos

¹ Matt. XXIII, 23, 24. — ² Rom. IX, 21.